

В'ячеслав Волік,

доктор юридичних наук, професор кафедри права та публічного адміністрування економіко-правового факультету Маріупольського державного університету, практикуючий адвокат, директор ТОВ «Група компаній «Правовий Фундамент» (Київ, Україна), керівник Першого Міжнародного Європейського Інформаційно-Консультаційного Центру (Барселона, Іспанія)

РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АВТОМОБІЛЬНИХ ПЕРЕВІЗНИКІВ З УРАХУВАННЯМ ВИМОГ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

Розглянуто питання, пов'язані з функціонуванням та роботою автомобільних перевізників в Україні та зазначено необхідність приведення чинного законодавства відповідно до європейського. Проаналізовано поточний стан правового регулювання цього пласту відносин у суспільстві. Запропоновано пропозиції щодо підвищення якості організації та роботи автомобільних перевізників з досягненням ними європейського рівня якості роботи.

Ключові слова: транспорт, міський транспорт, транспортна послуга, перевезення пасажирів, персональний кабінет автомобільного перевізника.

Волік В.

Регулирование деятельности автомобильных перевозок с учётом требований европейских стандартов

Рассмотрены вопросы, связанные с функционированием и работой автомобильных перевозчиков в Украине и указано на необходимости приведения действующего законодательства в соответствие европейскому. Проанализировано текущее состояние правового регулирования этого пласта отношений в обществе. Внесены предложения по повышению качества организации и работы автомобильных перевозчиков с достижением европейского уровня качества работы.

Ключевые слова: транспорт, городской транспорт, транспортная услуга, перевозки пассажиров, персональный кабинет автомобильного перевозчика.

Volik V.

Regulation of transport activities taking into account the requirements of European standards

The article deals with issues related to the operation and operation of automobile carriers in Ukraine and points to the need to bring existing legislation in line with the European one. The current state of legal regulation of this stratum of relations in society is analyzed. The proposal to improve the quality of organization and operation of automobile carriers with the promotion of the European level of quality of work is proposed.

Keywords: transport, city transport, transport service, passenger transportation, personal carriage of the car carrier.

Постановка проблеми. Відповідно до Закону України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії їхніми державами-членами, з іншої сторони» [1], ратифіковано Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії їхніми державами-членами, з іншої сторони, вчинену у частині політичних положень (преамбула, стаття 1, розділи I, II, VII) 21 березня 2014 року в м. Брюсселі та у частині торговельно-економічних і галузевих положень (розділи III, IV, V, VI) 27 червня 2014 року в м. Брюсселі.

З набранням чинності названої Угоди заплановано створення правових підстав для політичної асоціації між Україною і Європейським Союзом, а також економічної інтеграції економіки України у внутрішній ринок ЄС на основі поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі. Крім того, Угода сприятиме поглибленню співробітництва між Україною та Європейським Союзом у сфері юстиції, свободи і безпеки, а також з питань регуляторної політики, стандартизації та сертифікації.

Угода про асоціацію передбачає великий обсяг зобов'язань України щодо адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (додатки до Угоди містять переліки актів законодавства ЄС, що підлягають імплементації в законодавство України в установлені строки). Тому надалі вдосконалення законодавства України у сферах, що регулюються Угодою про асоціацію, має здійснюватися з урахуванням зобов'язань України за цією Угодою.

Зокрема, цією Угодою передбачається реалізація глави 7 «Транспорт» Розділу V «Економічне і галузеве співробітництво», що має сприяти підвищенню рівня безпеки на автотранспорті, створенню сприятливих умов праці для водіїв, зниженню аварійності на дорогах, підвищенню відповідальності перевізників та водіїв транспортних засобів за дотриманням законодавства в сфері автомобільного транспорту.

А тому, на наш погляд та з огляду на зазначене вище, для досягнення поставлених в Угоді цілей та нарешті побудови високого рівня комфорту перевезення пасажирів необхідно пройти шлях вдосконалення законодавчого урегулювання ринку послуг автомобільного транспорту в Україні, задоволення потреб суспільства і економіки у перевезенні пасажирів та вантажів, безпеки перевезень, ефективного споживання ресурсів та зменшення техногенного впливу автомобільних транспортних засобів через так званий інструмент адаптації норм законодавства України до норм актів ЄС згідно з Угодою про асоціацію Україна – ЄС.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що на сьогодні виникла реальна необхідність в пропозиціях та додатковому унормуванні діяльності автомобільних перевізників з урахуванням європейських норм, що має привести до підвищення ефективності державного регулювання у сфері перевезень пасажирів автомобільним транспортом, запровадженню ефективного контролю функціонування ринку автомобільних перевезень, запровадженню європейських умов допуску до ринку перевезень.

Метою дослідження є розроблення пропозицій щодо формування правового забезпечення діяльності автомобільних перевізників в Україні з огляду на поступовий вихід нашої держави на європейській рівень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід згадати роботи М. Л. Шелухіна [2], В. Парахіної [3], Н. Троїцької, А. Чубукова [4], В. Савенко, В. Гайдукевич [5], О. Антоненко [6], І. Гончар [7], Д. Мелентьєва [8], Д. Власенко [9], які розглядали діяльність автомобільних перевізників та послуги, що ним надаються. Їх праці знаходяться як в економічній, так і в правовій площині з огляду на те, що діяльність транспорту тісно пов'язана з цими науками. Разом з тим слід зазначити, що поза увагою дослідників залишилися окремі питання надання транспортних послуг з точки зору застосування європейського законодавства.

Виклад основного матеріалу. Розвиток автомобільного транспорту є стратегічним напрямом державної економічної політики України, оскільки функціонування цієї галузі є необхідною передумовою забезпечення належного рівня життя населення та економічного зростання держави.

Так, підписавши Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії їхніми державами-членами, з іншої сторони [1], Сторони окреслили, що співробітництво України та ЄС в сфері транспорту буде охоплювати такі напрями:

– розвиток сталої національної транспортної політики, яка буде охоплювати всі види транспорту, зокрема з метою забезпечення ефективних і безпечних транспортних систем, і сприяти інтеграції ініціатив у сфері транспорту в інші напрями політики;

– розвиток галузевих стратегій на основі національної транспортної політики (зокрема нормативні вимоги щодо модернізації технічного обладнання і транспортних парків для дотримання найвищих міжнародних стандартів) щодо автомобільного, залізничного, річкового, морського та авіаційного транспорту, а також інтермодальність, враховуючи терміни й основні етапи імплементації, адміністративну відповідальність і фінансові плани;

– розвиток мультимодальної транспортної мережі, пов'язаної з Транс'європейською транспортною мережею (TEN-T), та удосконалення інфраструктурної політики з метою кращого визначення й оцінки інфраструктурних проектів щодо різних видів транспорту. Розвиток стратегій фінансування, спрямованих на утримання, усунення перешкод у пропускній здатності та розвиток неповної інфраструктури, а також активізацію і сприяння участі приватного сектору в транспортних проектах відповідно до Додатка XXXIII до цієї Угоди;

– приєднання до відповідних міжнародних транспортних організацій та угод, зокрема процедури забезпечення суворого застосування та ефективного виконання міжнародних транспортних угод і конвенцій;

– науково-технічне співробітництво та обмін інформацією для розвитку і удосконалення технологій в галузі транспорту, наприклад інтелектуальних транспортних систем;

– сприяння використанню інтелектуальних транспортних систем та інформаційних технологій при управлінні і використанні всіх видів транспорту, а також підтримка інтермодальності та співробітництва у використанні космічних систем і впровадженні комерційних рішень, що полегшують транспортні перевезення.

Постановою Кабінету Міністрів України №1106 від 25.10.2017 р. «Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським союзом, Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії їхніми державами-членами, з іншої сторони» [10] затверджено план заходів з виконання вказаної Угоди.

Незважаючи на прийняті глобальні нормативно-правові акти в галузі автомобільного транспорту в Україні, існує ряд серйозних проблем: великий нерегульований сектор нелегальних пасажирських перевезень, неналежний рівень якості та безпеки перевезень, соціального захисту персоналу, низькою енергоефективністю автомобільного транспорту, зокрема неузгодженість законодавства України *acquis communautaire*.

Насамперед звертає на себе увагу чинний Закон України «Про автомобільний транспорт» [11], який в світлі наведених вище домовленостей України з Європейським Союзом потребує кардинального перетворення. На наш погляд, слід внести в цей закон низку змін та доповнень.

Вважаємо, що зміни мають торкнутися визначення поняття автомобільного перевізника як суб'єкта господарювання, що здійснює на комерційній основі чи за власний кошт перевезення пасажирів чи (та) вантажів транспортними засобами.

Буде розумним введення нових дефініцій і таких правових категорій:

- Державний реєстр автомобільних перевізників – автоматизована система збирання, накопичення, обліку та надання інформації про автомобільних перевізників, які мають ліцензію на провадження господарської діяльності з надання послуг з перевезення пасажирів та/або вантажів автомобільним транспортом;

- бездоганна ділова репутація автомобільного перевізника – сукупність підтвердженої інформації про автомобільного перевізника та менеджера (управителя), що дає змогу зробити висновок про відповідність організації перевезень вимогам законодавства;

- громадські послуги з перевезення пасажирів – суспільно важливі послуги з перевезення пасажирів на автобусних маршрутах загального користування, за надання яких передбачається оплата автомобільному перевізнику (далі – перевізник) з боку організатора перевезень та які, враховуючи власний комерційний інтерес, перевізник не надавав би за відсутності оплати за надання таких послуг від організатора перевезень;

- належний фінансовий стан – стала ліквідність, платоспроможність та фінансова стійкість автомобільного перевізника, яка забезпечена власними основними засобами, оборотними та фінансовими активами або гарантіями страхування професійної відповідальності;

- менеджер (управитель) з перевезень – особа, яка має чинне свідоцтво професійної компетентності та призначається на підприємстві, в установі, організації або фізичною особою-підприємцем, які здійснюють перевезення пасажирів та/або вантажів автомобільним транспортом;

- персональний кабінет автомобільного перевізника (далі – персональний кабінет) – особиста сторінка в мережі Інтернет (веб-сайт центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері безпеки на наземному транспорті) автомобільного перевізника, на порталі електронних сервісів, призначена для подання документів в електронній формі з метою отримання ліцензії, внесення змін до ліцензійної справи, безоплатного доступу юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців до відомостей про результати розгляду цих документів, документів, що містяться в ліцензійній справі таких осіб в електронній формі, та відомостей про цих осіб, які є актуальними на момент запиту або на визначену дату;

- комерційні послуги з перевезення пасажирів – послуги з перевезення пасажирів на автобусних маршрутах загального користування, що здійснюються перевізником з власної ініціативи на запропонованому ним автобусному маршруті, за надання яких не передбачається оплата з боку організатора перевезень;

- свідоцтво професійної компетентності – документ устанавленого зразка, що засвідчує компетентність менеджерів (управителів) з перевезень, діяльність яких пов'язана з наданням послуг автомобільним транспортом;

- спеціальне навчання керівників, менеджерів (управителів) з перевезень – спеціальне навчання, що проводиться з метою поглиблення раніше здобутих знань, удосконалення умінь та навичок менеджерів (управителів) з перевезень, вивчення ними вимог актів законодавства та нормативних документів у сфері надання послуг з перевезень пасажирів та/або вантажів автомобільним транспортом, з питань організації та безпеки перевезень, охорони праці та пожежної безпеки відповідно до визначеного напрямку їх діяльності.

Також вбачається доцільним чітке розмежування та відокремлення видів господарської діяльності з надання послуг з перевезення пасажирів та/або вантажів автомобільним транспортом, а саме:

- внутрішні перевезення пасажирів автобусами;
- внутрішні перевезення пасажирів на таксі;
- внутрішні перевезення пасажирів легковими автомобілями на замовлення;
- внутрішні перевезення вантажів вантажними автомобілями;
- міжнародні перевезення пасажирів автобусами;
- міжнародні перевезення пасажирів на таксі;

- міжнародні перевезення пасажирів легковими автомобілями на замовлення;
- міжнародні перевезення вантажів вантажними автомобілями.

Слід також звернути увагу, що ліцензійні умови провадження господарської діяльності з надання послуг з перевезення пасажирів та/або вантажів автомобільним транспортом мають включати також вимоги до:

- бездоганної ділової репутації;
- належного фінансового стану;
- професійної компетентності;
- наявності службового приміщення на території України, у якому зберігаються документи стосовно організації та умов провадження діяльності.

До того ж потрібно передбачити на законодавчому рівні можливість подання автомобільним перевізником відповідних документів до органу ліцензування в електронному вигляді через персональний кабінет.

Отже, вважаємо, що внесення наведених вище змін (які звісно не є вичерпними) до чинного законодавства призведуть до наступного кроку щодо вдосконалення законодавчого урегулювання ринку послуг автомобільного транспорту в Україні, задоволення потреб суспільства і економіки у перевезенні пасажирів та вантажів, безпеки перевезень, ефективного споживання ресурсів та зменшення техногенного впливу автомобільних транспортних засобів шляхом адаптації норм законодавства України до норм актів ЄС згідно з Угодою про асоціацію Україна – ЄС.

Висновки. Підсумовуючи викладене, можна дійти висновку, що Україна продовжує наближуватися до європейських стандартів та з цією метою необхідно на локальному рівні вносити коректування в чинні законодавчі акти, зокрема в Закон України «Про автомобільний транспорт».

В такому Законі потрібно також додатково визначити, окрім наведеного, яка конкретно буде вноситься інформація про автомобільного перевізника до Державного реєстру автомобільних перевізників, порядок ведення цього реєстру, підстави внесення (коригування) відомостей автомобільним перевізником. Крім того, потрібно визначити особливості контролю за додержанням ліцензійних вимог, віднесення послуг з перевезення пасажирів на автобусних маршрутах загального користування до суспільно важливих послуг з перевезення пасажирів.

З урахуванням викладеного, вбачається, що запропоновані вище кроки виведуть Україну на якісно новий рівень надання транспортних послуг автомобільним перевізниками за європейськими стандартами, знищать сектор нелегальних пасажирських перевезень, приведуть до належного рівня якості та безпеки перевезень, соціального захисту персоналу і т. д.

Список використаних джерел

1. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським союзом, Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України №1678-VII від 16.09.2014 р. // Відомості Верховної Ради України, 2014. – №40. – Ст. 2021.
2. Транспортне право України : підруч. [для студ. юр. спец. вищ. навч. закл.] / за ред. М. Л. Шелухіна. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. – 896 с.
3. Парахина В. Н. Методологические основы и методы муниципального управления развитием пассажирского транспорта города : автореф. дисс. на соискание ученой степени доктора экономических наук : спец. / В. Н. Парахина. – СПб., 1999. – 38 с.
4. Единая транспортная система : учеб. [для студ. учреждений сред. проф. образования] / Н. А. Троицкая, А. Б. Чубуков. – М. : Академия, 2003. – 240 с.
5. Савенко В. Я. Транспорт і шляхи сполучення : підруч. / В. Я. Савенко, В. А. Гайдукевич. – К. : Арістей, 2005. – 256 с.
6. Антоненко О. А. Деякі проблемні питання в перевезенні міським пасажирським транспортом та шляхи їх вирішення / О. А. Антоненко // Південноукраїнський правничий часопис. – 2008. – № 1. – 122 с.
7. Гончар І. Правила для перевозчиків. Кабінет Міністрів України прийняв нову редакцію Правил надання послуг пасажирського автомобільного транспорту / І. Гончар // Юридична практика-Фахівець. – 2007. – № 44. – 24 с.
8. Мелентьев Д. Ю. Городской пассажирский транспорт: от совершенного государственного монополизма к полноправию бизнес-структур / Д. Ю. Мелентьев // Економічний вісник Донбасу. – 2011. – № 2. – С. 12–16.

9. Власенко Д. О. Теоретико-методичні підходи до визначення особливостей маркетингу транспортних послуг / Д. О. Власенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE/2010_4/Vlasenko_410.htm.
10. Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським союзом, Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії їхніми державами-членами, з іншої сторони : Постанова Кабінету Міністрів України №1106 від 25.10.2017 р. // Офіційний вісник України, 2018. – №24. – Ст. 852.
11. Про автомобільний транспорт : закон України №2344-III від 05.04.2001 р. // Відомості Верховної Ради України, 2001. – №22. – Ст. – 105.

References

1. Zakon Ukrainy Pro ratyfikatsiyu Uhody pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu, z odniyeyi storony, ta Yevropeyskym soyuzom, Yevropeyskym Soyuzom, Yevropeyskym spivtovarystvom z atomnoyi enerhiyi yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoyi storony vid 16 ver. 2014, №1678-VII [Law of Ukraine On Ratification of the Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Union, the European Atomic Energy Community by their Member States, on the other hand from September 16 2014, №1678-VII]. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine [in Ukrainian].
2. Shelukhina, M. L. (Ed.) (2008) Transportne pravo Ukrayiny [Transport Law of Ukraine]. Kyiv: Publishing House «In Yure» [in Ukrainian].
3. Parakhina, V.N (1999). . Metodologicheskiye osnovy i metody munitsipal'nogo upravleniya razvitiyem paszazhirsogo transporta goroda [Methodological foundations and methods of municipal management of the development of passenger transport in the city]. Extended abstract of Doctor's thesis. [in Russian].
4. Troitskaya, N.A., Chubukov. A.B. (2003). Yedinaya transportnaya sistema [Unified transport system]. Moscow: Academy [in Russian].
5. Savenko, V. YA. Haydukevych, V. A. (2005). Transport i shlyakhy spoluchennya. [Transport and communication]. Kyiv: Aristey [in Ukrainian].
6. Antonenko, O. A. (2008). Deyaki problemni pytannya v perevezenni mis'kym pasazhyrskym transportom ta shlyakhy yikh vyrishennya [Some problems in transportation of urban passenger transport and ways of their solution]. Pivdenoukrayinsky pravnychyy chasopys – South Ukrainian legal magazine, 1, 122. [in Ukrainian].
7. Gonchar, I.(2007). Pravila dlya perevozchikov. Kabinet Ministrov Ukrainy prinyal novuyu redaktsiyu Pravil predostavleniya uslug passazhirsogo avtomobil'nogo transporta [Rules for carriers. The Cabinet of Ministers of Ukraine adopted a new edition of the Rules for the provision of passenger road transport services]. Yuridichna praktika-Fakhvets - Legal practice- Specialist, 44, 24 [in Russian].
8. Melentyev, D. YU. (2011). Gorodskoy passazhirskiy transport: ot sovershennogo gosudarstvennogo monopolizma k polnopraviyu biznes-struktur [Urban passenger transport: from perfect state monopoly to full rights of business structures]. Yekonomichniy visnik Donbasu – Economic Bulletin of Donbas, 2, 12–16 [in Russian].
9. Vlasenko D. O. Teoretyko-metodychni pidkhody do vyznachennya osoblyvostey marketynhu transportnykh posluh [Theoretical and methodical approaches to the definition of peculiarities of marketing of transport services]. <http://archive.nbuv.gov.ua> Retrieved from : http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE/2010_4/Vlasenko_410.htm [in Ukrainian].
10. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny Pro vykonannya Uhody pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu, z odniyeyi storony, ta Yevropeyskym soyuzom, Yevropeyskym Soyuzom, Yevropeyskym spivtovarystvom z atomnoyi enerhiyi yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoyi storony vid 25. zovt.2017 №2344-III [The resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine On the implementation of the Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Union, the European Atomic Energy Community by their member states, on the other hand from October 25 2017 №2344-III]. Ofitsiynyy visnyk Ukrayiny - Official Bulletin of Ukraine [in Ukrainian].
11. Zakon Ukrainy Pro avtomobilnyy transport : pryiniaty 05. kvit. 2001, №2344-III [Law of Ukraine About road transport from April 05 2001, №2344-III]. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 20.09.2018.